

Předkládaná diplomová práce se zabývá problematikou administrativních a ekonomických nástrojů ochrany životního prostředí. Tyto nástroje představují základ systému nástrojů ekologické politiky a do budoucna jím také s největší pravděpodobností zůstanou. Administrativní a ekonomické nástroje plní totiž řadu funkcí a nelze je zcela nahradit nástroji jinými.

Administrativní nástroje stanoví minimální úroveň ochrany životního prostředí. Mohou regulovat jakýkoli problém, ačkoli jejich největší nevýhodou je určitá státnost a nepružnost, která je velmi potřebná k rychlé reakci na nově vznikající problémy a požadavky. Na rozdíl od ostatních nástrojů (zejména pak nástrojů založených na principu dobrovolnosti) je výhodou jejich vysoká spolehlivost, samozřejmě za podmínky, že existuje účinný systém kontroly a prosazování stanovených povinností.

Ekonomické nástroje jsou vítaným doplňkem nástrojů administrativních, neboť pomáhají překonat řadu jejich nedostatků. Zatímco heslem administrativních nástrojů by mohlo být slovíčko „regulovat“ nebo „řídít“, u nástrojů ekonomických je to „motivovat“. Právě stimulační funkce ekonomických nástrojů, která spočívá ve vytváření určitých pobídek k volbě šetrnějšího chování znečišťovatelů, je velmi významná. Zároveň umožňuje dosahovat snižování znečištění za mnohem nižších nákladů ve srovnání se skupinou předcházející. Samozřejmě existuje-li volba, není jisté, jaký výsledek s sebou nabízené varianty přinesou. Právě v takových případech, kdy je nutné trvat na určitých základních limitech ochrany, není možné přistoupit na regulaci pomocí ekonomických nástrojů.

Ekonomické nástroje mají také nepochybný význam jako zdroj peněžních prostředků k financování opatření na ochranu a zlepšení stavu životního prostředí. V rámci institutu finančního zabezpečení jimi získávané prostředky tvoří určitou pojistku pro odstraňování případných budoucích škod na životním prostředí.

Druhá část práce je zaměřena na oblast ochrany vod. Také zde jsou administrativní a ekonomické nástroje hojně využívány. Pomocí široké škály administrativních nástrojů jsou stanoveny základní povinnosti při nakládání s vodami, které mají – v souladu se zásadou prevence – především za cíl znečišťování vod předcházet, respektive jej minimalizovat. Dále jsou administrativními nástroji zakázány či omezeny některé činnosti (používání určitých látek apod.), které představují významné ohrožení této složky životního prostředí. Z ekonomických nástrojů jsou využívány především poplatky a jiné platby za čerpání nebo znečišťování vod a také finanční podpory.

Nedávným počinem bylo přijetí zákona o předcházení ekologické újmy a o její nápravě, jímž byla do českého právního řádu transponována směrnice Evropského parlamentu a Rady 2004/35/ES, o odpovědnosti za životní prostředí v souvislosti s prevencí a nápravou škod na životním prostředí. Přijetí zákona je z hlediska ochrany životního prostředí jistě významné, nicméně určitou mezerou je jeho omezená působnost. Zákon totiž dopadá pouze na újmu, která byla způsobena podnikajícími fyzickými a právnickými osobami, a to navíc pouze činnostmi uvedenými v příloze zákona.

Významné je z hlediska ochrany životního prostředí zavedení daně ze zemního plynu a některých dalších plynů, daně z pevných paliv a daně z elektřiny v souvislosti s první etapou tzv. ekologické daňové reformy. Tato reforma by měla dle připraveného harmonogramu probíhat ve třech etapách až do roku 2017. S sebou by měla přinést ještě další změny k ochraně životního prostředí, zejména pokračující úpravy daní či poplatků (případně transformovaných poplatků). Zároveň by měla být realizována její výnosová neutralita, kdy nově získané příjmy budou využity na snížení daňového zatížení práce. V tomto smyslu reforma slouží k naplnění cílů udržitelného rozvoje, který bere zřetel na ekonomické, ekologické, ale i sociální aspekty.